

VD stab
Annika Wallenskog

Statsrådsberedningen
Statsrådet Magdalena Andersson,
Finansdepartementet
Statsrådet Lena Micko,
Finansdepartementet
Finansutskottets ledamöter, Kanslichef
Mikael Åsell

Hemställan tillfälligt ändrad lagstiftning

I samband med Coronapandemin har staten bidragit med stora resurser till kommuner och regioner, både i form av en ökning av de generella statsbidragen, som under året ökat med 28,5 miljarder kronor och att staten lovat att stå för alla merkostnader för Covid-19 inom hälso- och sjukvården, äldre- och funktionshindersonsorgen. De belopp som kommuner och regioner beräknas ansöka om beräknas vara 15-20 miljarder kronor. Här finns ett löfte att staten skjuter till medel motsvarande alla skäliga merkostnader inom dessa områden, ett löfte som vi utgår ifrån kommer att hållas. Dessutom har staten från pandemins utbrott till sista juli ansvarat för kommunernas och regionernas hela kostnader för sjukfrånvaron.

Konsekvenserna av pandemin för kommunernas och regionernas skatteintäkter under 2020 beräknas nu bli betydligt lägre än vårens prognoser visade. Detta beror dels på statens stöd, bland annat gällande stöden för korttidspermittering och A-kassa. Dessutom har vissa verksamheter, främst i kommunerna men även i vissa regioner haft mindre omfattning än normalt. Vilket gjort att personal inom dessa områden kunnat täcka sjukfrånvaro inom andra områden. Något som tryckt ned kostnadsutvecklingstakten.

Effekterna av pandemin på skatteunderlaget kommer till stora delar att påverka kommande års intäkter. Samtidigt har kommuner och regioner stora utmaningar kommande år som behöver finansieras. Under våren garanterades en nivåhöjning av de generella statsbidragen på 12,5 miljarder. Kommunerna har dessutom fått 4 miljarder i permanent tillskott för äldreomsorgen i budgetpropositionen för 2021. Men de generella statsbidrag som aviseras i budgetpropositionen för 2021 ger inte tillskott för andra år än 2021 och 2022. För kommunsektorn finns dock större behov av en mer långsiktig finansiering och stabila planeringsförutsättningar från statens sida.

Senast den sista november ska fullmäktige i kommuner och regioner fatta beslut om plan och budget för åren 2021, 2022 och 2023. Framtidsprognosen idag pekar på att det, i synnerhet för år 2023, saknas medel för att få en budget i balans. Många kommuner och regioner kan därför, trots extremt goda förutsättningar 2020 tvingas överväga att i sin långsiktiga planering förbereda nedskärningar i verksamheten eller

skjuta på nödvändiga investeringar. Detta, eftersom det inte idag finns några garantier för att staten skjuter till medel i samband med kommande budgetpropositioner. Ytterligare ett problem är att de anställningar staten hoppas på att kommuner och regioner nu ska göra i syfte att få igång konjunkturen i stora delar inte kommer att göras, då de långsiktiga resurserna och planeringsförutsättningarna saknas.

Långsiktiga planeringsförutsättningar behövs

Det bästa för kommunsektorn är att få långsiktiga besked om nivån på statsbidragen, exempelvis med en indexuppräknings av statsbidragen kopplat till pris-, löneökningstakt och demografi. Det skulle ge möjligheter till långsiktig planering och stabila förutsättningar. En annan möjlighet är också att staten under lågkonjunkturer garanterar en viss ökning av intäkterna, så att om skatteintäkterna viker kan staten fylla på upp till en viss nivå. I och med att kommunernas och regionernas ekonomi är en del av den offentliga sektorns finanser, skulle detta också skapa stabilitet i de totala offentliga finanserna. Under år 2020 hade detta troligen gett en lägre ökning av statsbidragen, samtidigt som planeringsförutsättningarna för kommuner och regioner skulle ha blivit stabilare.

Synnerliga skäl

Inför kommande års troliga underskott finns en möjlighet för kommuner och regioner att återropa synnerliga skäl för att inte återställa dessa underskott. Grunden för att återropa synnerliga skäl behöver bygga på ett resonemang om god ekonomisk hushållning i det enskilda fallet. Det kan t.ex. vara att man har en stabil ekonomi och ett eget kapital som minskas på ett planerat sätt, eller att man tar kostnader som på sikt leder till kostnadsminskningar. Med anledning av de stora överskott som beräknas bli fallet i kommunernas ekonomi 2020, kan kommuner och regioner möjligen hänvisa till dessa för att inte behöva återställa underskott uppstår inom det/de närmaste åren.

Synnerliga skäl kan även återropas i budget, om man budgeterar med ett negativt resultat. Verkställandet av beslutet kan dock inte ske förrän man i bokslutet konstaterat att man har ett negativt balanskravsresultat. Det är fullmäktige i kommunen/regionen som beslutar hur ett negativt balanskravsresultat ska hanteras, dvs. om återställning ska göras på tre år eller över längre tid. Beslutet kan endast laglighetsprövas utifrån om det ”har tillkommit i laga ordning”.

Resultatutjämningsreserv

Från och med 2013 finns möjlighet att avsätta medel till en resultatutjämningsreserv, RUR. Medel i RUR kan användas för att täcka upp ett negativt balanskravsresultat så att man inte behöver återställa det. Avsikten med RUR är att utjämna intäkter över en konjunkturcykel, kopplat till utvecklingen av skatteunderlaget.

Disposition ur RUR kan, men måste inte, användas i samband med budget, men verkställande av ”uttaget” sker i samband med bokslut och årsredovisning, när ett negativt balanskravsresultat har konstaterats. Vår bedömning är att en kommun som

inte har inrättat RUR tidigare kan göra det i bokslutet för 2020. I det fall ett negativt balanskravsresultat uppstår 2021 eller senare och beror på vikande intäkter, kan RUR användas för att täcka upp det negativa balanskravsresultatet.

Ett förslag skulle kunna vara att de avsättningar till RUR som kan göras 2020 med anledning av de starka resultat som förväntas får användas friare än enligt nuvarande regelverk under åren 2021 -2023.

Tillfälligt ändrad lagstiftning

Ett annat sätt att använda de offentliga och finanserna effektivare skulle vara att ändra lagstiftningen så att kommuner och regioner får möjlighet att ”rulla” över delar av statsbidragen mellan åren fram till år 2023 för att skapa möjlighet att få ihop budgeten fram till 2023. Vi inser naturligtvis att detta kan vara problem ur många olika aspekter, bland annat utifrån det finanspolitiska ramverket för offentlig sektor, där en del avser kommuner/regioner. Utgångspunkten för ekonomi och verksamhet är att den ska bedrivas med en god ekonomisk hushållning. Vad som är god ekonomisk hushållning ska definieras inom det kommunala självstyret och varje kommuns/regions förutsättningar. Det kan också uppstå ett problem att avgöra vilka kommuner/regioner som ska få överföra statsbidrag eller inte.

Samtidigt finns betydande skäl som talar för att tillfälligt ändrad lagstiftning skulle kunna vara tillämpligt med tanke på den konjunkturnedgång som Coronapandemin orsakat. Det kan därför vara av stor vikt att hålla uppe sysselsättning och investeringar på en hög nivå för att minska djupet i lågkonjunkturen. Kommuner och regioner står för 25 procent av sysselsättningen i riket och har rätt använt en viktig och betydande roll som konjunkturstabilisator.

För att ändå få information om hur mycket medel som kommuner och regioner då skulle överföra till nästkommande år skulle SCB kunna få till uppgift att samla in statistik över detta, i samband med insamlingen till räkenskapssammandraget, i syfte att Nationalräkenskaper och statistik över den offentliga sektorns finanser inte skulle bli missvisande och kunna jämföras över tid.

Ändrat utbetalningsår

En annan lösning skulle kunna vara att staten tar tillbaks delar av 2020 års statsbidrag för att sedan garantera kommunsektorn att de får tillbaks beloppet under kommande år. Problemet som då kan uppstå är att många kommuner och regioner nu har tagit fram en plan för hur dessa medel ska användas och ett ”återtagande” av delar av statsbidragen skulle därför kunna skapa stora problem. Dessutom finns en risk att kommuner och regioner inte skulle lita på att staten verkligen skulle komma tt ”återbetala” statsbidragen kommande år.

Ny utredning

Den 3 september beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredare för att utreda frågor kring god ekonomisk hushållning och balanskrav. Utredningen ska vara klar i september 2021. Det innebär att frågan måste aktualiseras och diskuteras i denna utredning för att belysa problemet och bidra med genomtänkta förslag till förändringar och förbättringar för den kommunala ekonomistyrningen i syfte att den kommunala ekonomin kan användas på ett sätt som även skapar möjligheter till långsiktig planering. SKR kommer att aktualisera frågeställningarna i denna hemställan i sitt deltagande i utredningen samt i samråd och samverkan med våra medlemmar.

Hemställan

SKR hemställer att regeringen omgående föreslår att riksdagen tillfälligt ändrar lagstiftningen så att kommuner och regioner användning av RUR blir friare än med nuvarande regelverk under åren 2021 – 2023, och att beräknade överskott 2020 överstigande den nivå som är stipulerad enligt Kommunalallagen kan användas i budget och plan får åren 2021-2023.

Alternativt att kommuner och regioner ska få möjlighet att föra över delar av statsbidragen mellan åren fram till och med år 2023.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Knappe
Ordförande SKR

Anders Henriksson
2:e vice ordförande SKR